

Toni Morrison: Armolahja | Maailmankirjat

(A Mercy) suom. Seppo Loponen, tammi 2009

Risto Niemi-Pynttari

“Sinulla ei varmaan ole aavistustakaan, miltä selkäsi näyttää kaikissa taivaan antimissa: auringonpaisteessa, kuutamolla. Minä lepään siinä. Käteni, silmäni, suuni. Kun näen sen ensi kertaa, sinä kohennat tulta palkeilla. Vedenvälke valuu selkäpiitäsi pitkin ja kauhistelen itseäni, kun haluan nuolaista sieltä. Minä karkaan navettaan pysäyttämään tämän jonkin joka tapahtuu sisässäni, Sitä ei pysäytä mikään. On vain siinä. Ei mitään muuta kuin sinä. Nälkä ei ole enää mahassani vaan silmissäni, Minä en ikinä kyllästy katsomaan liikkumistasi. Käesi kohooa kalauttamaan rautaa. Laskeudut toiselle polvelle. Kumarrut. Pysähdyt kaatamaan vettä ensin raudalle sitten kurkkuusi. Ennen kuin edes tiedät että minä olen maailmassa, sinä olet jo huumannut minut. Suuni on auki, polviani heikottaa ja sydämeni takoo haljetakseen.” (46 – 47)

Tällaista Korkean Veisun kaltaiseen lauluun puhkeaa Florens, 16 –vuotias, puoliksi afrikkalainen ja puoliksi eurooppalainen orjuutettu nainen 1680-luvulla. Hän näkee itsenäisen ja vahvan mustan miehen, tämän miehen vapaus saa hänet pois tolaltaan.

Toni Morrisonin romaani kertoo Amerikasta, ajalta jolloin ihmiskauppa ja orjuus ei koskenut pelkästään mustia. Valkoisia saattoi olla orjana, mustakin saattoi olla vapaa ja itsenäinen yrittäjä kuten yllä kuvattu afrikkalaissyntyinen mies, rakkauden ja halun kohde. Eräässä haastattelussa Morrison on sanonut, että “halusin erottaa rodun ja orjuuden, nähdäkseni millaista oli olla orjana mutta ei rodun perusteella, millaista on kun olet orjuutettuna mutta et rodun alentamana.”

Florense, surkea orja, rakastuu kiertävään seppään. Mies takoo rautaportteja taloon, jossa tyttö palvelee. Hän on taitava seppä, sekä parantaja, mustaihoinen mutta vapaampi ja arvostetumpi kuin yksikään työmies.

Vasta hieman myöhemmin säädettiin lait, joiden mukaan vain musta on orja, häntä ei voi ostaa vapaaksi kuten muita orjia:

“Kieltämällä yksinomaan mustilta ihmisiltä vapautuksen, väenkokoukset, matkustelun ja aseenkannon, sallimalla valkoisten tappaa mustia mistä syystä tahansa ja hyvittämällä omistajalle orjan vammautumisen tai kuoleman nämä lait siirsivät kaikki valkoiset ainoaaksi turvaan kaikilta mustilta.” (15)

Kun Florense, rakastuu hullun lailla vapaaseen mustaan mieheen, asetelmaa voisi pitää symbolisena. Tekee mieli sanoa, että mies on vapauden vertauskuva, asia, josta orjatyttö

uneksii. Hän ei tiedä mitä vapaus on, mutta aavistaa sen liittyvän kaikkeen siihen eikä mitä on tuon ihmisen lähellä. Orjan rakkaus vapaaseen mieheen on Morrisonilla kuvattu siten, että vapauden sijaan Florense haluaa siirtyä miehen omistukseen. Hän ei halua olla vapaa, hänellä ei ole mielikuvia niin itsenäisestä asemasta – mutta vapaan miehen kohtaaminen saa hänen sielunsa laulamaan.

Morrison jatkaa William Faulknerin luomaa kerrontatapaa, jossa lukija viedään suoraan tilanteisiin, kertoja ei selosta mistä on kyse, vaan hän saa hahmottaa sen minä -kertojaa seuraamalla. Florense elää äärimmäisen vähällä ja kärsii puutetta, mutta hänen kiелensä ei ole siitä kurjuudesta vaan sen rekisteri on pelkkää ylistystä, ja siten se on sukua Raamatun Laulujen laululle. Hän on vähäinen orja, mutta ylistämisen kyky hänellä on. Tunuukin, että A mercy viittaisi enemmän ylistykseen, kuin armolahjan. Tai ehkä ylistämisen kielellinen kyky on Florensen armolahja.

Romaania ei voi kuitenkaan virittää vain ylistykseen, Morrison vaihtelee kerrontaa. Florensen minäkerronnan rinnalle tule maatalon muiden ihmisten elämän kuvausta hänmuodossa. Se luo taustaa niille välittömille kokemuksille joita Florense minä -kertojana välittää.

Lukija seuraa Florensen monologia rakastetulle sepälle. Hän kertoo matkasta metsien läpi tämän luo, hän kertoo maatilasta, jonne hänet oli ostettu ja jossa he tapasivat. Sitten kerrotaan hän -muodossa isännästä, jonka kautta hahmottuu tuon maatilän elämä, se kuinka häilyvä oli ero orjan, palkollisen ja jopa emännän välillä. Talon emäntä oli vapaaksi ostettu siirtolainen. Talon kolme orjatyttöä olivat eri rotuisia ja eri syistä ostettuja: Florens oli otettu velkojen kuittaukseksi ja eräänlaiseksi lohduksi kuolleen tyttären tilalle, Lina oli ostettu avuksi rouvalle. Suru oli pieni järkkynyt punatukkainen ja mustahampainen tyttö, jolle vain annettiin paikka jossa olla. Vaikka orjuus merkitsi vapauden riistoa, niin huonosti hoidetulla maatilalla se oli varsin epämääräistä.

Uudesta Callaloo -lehden numerosta voi lukea tarkan analyysin Armolahja (A Mercy) romaanin henkilöistä, sekä siitä kuinka niihin kiteytyy orjuus ennen rotuerottelua. La Vinia Delis Jennings: Tony Morrison Plots the Formation of Radical Slavery in Seventeenth-Century America, Callaloo (2009) 32.3. (Löytyy yliopiston kirjastojen MUSA e-tietokannasta)

Florense kertoo kuinka emäntä antoi hänelle matkatodistuksen, ja laittoi hänet jalkaisin liikkeelle hakemaan seppää lääkitsemään häntä. Florensen monologin myötä syntyy tarinan jännite, jääkö tämä nuori nainen rakastamansa sepän lemmonorjaksi vai palaako hän työorjaksi.

“Matkani luoksesi on pitkä ja rankka, mutta vaivat haihtuvat heti kun näen pihan, pajan, pikku mökin jossa sinä olet. Nyt en pelkää, etten enää tässä maailmassa saa nähdä lämmintä hymyäsi tai maistaa olkapääsi sokerinmakuuta, kun otat minut syliisi. Jo tulen ja tuhkan tuoksuakin värisyttää varttani, mutta silmiesi ilo pakahduttaa sydämeni. Kysyt kuinka ja kauanko ja naurat vaatteilleni ja kaikille naarmuilleni.” (154)